

ORDNA & VÅRDA

Nr 4 2023

MEDLEMSTIDNING FÖRENINGSSARKIVEN I STOCKHOLMS LÄN

Arkivens dag 11 november 2023

Arkivens dag fyllde 25 år och firade med temat **Färg och form**. Flera arrangörer har rapporterat om välbesökta arrangemang och publikrekord. De olika arrangemangen har varierat från en mindre utställning till fullspäckade program med föreläsningar, bildspel, filmvisningar, släktforskarhjälp och visningar i arkivlokalen. Det som tas upp nedan är endast något av det de olika arrangörerna har bjudit på.

FSL samarbetade i år med Botkyrka kommunarkiv som visade exempel på olika arkivhandlingar. Kommunarkivarie Martin Ståhl berättade om Transkribus och transkriberingen av sockenprotokoll som görs i samarbete med Stockholms stadsarkiv och kommer att tillgängliggöras genom dem.

Riksarkivet Marieberg hade föreläsningar om historisk handskriftsläsning med AI och om Tryckfrihetsförordningen. De höll också guidade visningar på temat färg och form.

Flera arrangörer visade textilier och handlingar kopplade till det. Hos Estlandssvenskarnas arkiv fick besökarna fick veta mer om mönster och färger under året i Runökvinnans dräkt, hur en brud kläddes på Rågöarna i mitten av 1800-talet och historien bakom Ormsötäcket. Arrangemanget lockade mer än dubbelt så många besökare mot tidigare år varav flera var långväga gäster.

Nordiska museets arkiv visade verk av Emelie von Walterstorff från hennes tid som anställd fram till 1933. Före färgfotots tid arbetade hon bland annat med att teckna och måla av museets textila föremålssamlingar på s.k. katalogkort, som användes av museipersonalen internt. Hon var mycket skicklig, behärskade akvarelltekniken väl och arbetade med stor omsorg om detaljer.

Riksantikvarieämbetets arkiv visade magasin och utrymmen som vanligtvis inte är tillgängliga. Föremålsteckningar, skisser av kyrkotextilier, färgsättningsscheman för byggnadsminnen var något av det som visa-

Martin Ståhl visar en historisk karta över Alby. Foto: Botkyrka kommun.

des. För yngre besökare fanns en familjevisning och pysselhörna.

Fanor, uniformer och lantmäterikartor som var utöver det vanliga fanns att se på Riksarkivet i Täby. Christine Sundberg Carendi berättade om Föreningen för svensk hemslöjd och det rika arvet efter grundaren Lilli Zickerman i föredraget Kan ni göra något vackert av det här? Hand i hand med årets tema Färg och Form kan du botanisera i Hemslöjdens samlingar på Digitalt museum där fler än hälften av deras 60 000 föremål har digitaliserats och visar färger, former och mönster på helt unika föremål.

Lidingö Stadsarkiv hade gjort en utställning med ritningar och tapetprover från Villa Högudden från sent 1800-tal. I Nynäshamn berättade Helene Skoglund om tapeter och tebord och vad 1700-talets bouppteckningar kan berätta om Nynäs och Valla. Nynäshamns bild- och folkrörelsearkiv visade färgfotografier från samlingarna.

Norrtälje stadsarkiv fokuserade på konst och visade äldre och nyare konsthallsaffischer, både som bildspel och fysisk. På biblioteket höll konstnären Margareta Danhard föreläsning om sin konstnärliga praktik utifrån arkivforskning. Roslagsmuseet höll en föreläsning om fotografier ur Norrtäljes historia i samarbete med Stockholms läns museum.

Föreningsarkivet i Danderyd presenterade arkivmaterial från föreningen Danderyds Konstrunda. Även konstverk från årets konstrunda fanns med.

Foto: Arkivföreningen Upplands Väsby

Affischutställningen på Nacka Lokalhistoriska arkiv.

Spårvägmuseet ställde ut ett urval av bevarade ritningar och fotografier av Roslagsbanans stationsbyggnader från slutet av 1800-talet och framåt – handlingar som vittnar om vår kollektivtrafikhistoria, dåtidens stilideal och arkitektur.

Sjöhistoriska museet tog besökaren med på en färgglad semesterresa med båt. Genom broschyrer, affischer och vykort visades vart semesterfirare styrde kosan under förra seklets mitt.

I Upplands Väsby kan Optimusverken ses som starten för samhället och kommunen. Affischer från tidigt 1900-tal gjorde reklam för deras produkter som såldes över hela världen. Utställningen finns kvar på Upplands Väsby bibliotek ända fram till jul. Många i publiken hade besökt bostadsmässan BO85 och kände igen sig vid filmvisningen. F.d. stadsarkitekt Reigun Thune Hedström höll i ett fantastiskt föredrag, klädd i samma kavaj och hatt som hon hade haft på sig för 38 år sedan.

På Nacka lokalhistoriska arkiv fick besökaren se handkoloretrade vykort och affischer ur arkivet. Personaltidningar från 1950-60 från företagen Atlas Copco AB och Casco AB var annat som visades.

Sigtunastiftelsens Bibliotek och Arkiv lyfte fram redaktörer för tidsskriften Vår Lösen med fokus på Anne-Marie Thunberg. Omslagen från den första utgåvan 1910 till den sista år 2000 visade utvecklingen i färg och form.

Järfälla kommunarkiv rapporterade om publikrekord för Arkivens dag

med program på tre platser; Folkets Hus, biblioteket och Bolindermuseet i Kalhäll. Det bjöds på ett stort och varierat program med bland annat färgbilder ifrån kommunens bildarkiv, produkter i alla dess former från Bolinders verkstäder och filmvisning.

Sollentuna kommunarkiv höll visningar av det nya kommunarkivet och hur programvaran för kommunens digitala forskarsal fungerar. Dagen bjöd på filmer och föreläsningar ur Sollentunas historia och kulturprofiler som fotografen Gösta Ask och operettsångerskan Ulla Sallert.

Musik- och teaterbiblioteket och Svenskt visarkiv höll öppet på fredagen med program som gjorde nedslag i olika material utifrån temat färg och form i teater- och danssamlingarna. Dansmuseet som nyligen förvärvat stora delar av danskompaniet Cullbergs verksamhetsarkiv visade allt ifrån tygprover och instuderingslistor till programblad och kostymsskisser.

Regionarkivet firade Arkivens dag med att släppa fram färgen som döljer sig inuti bruna arkivboxar. På <https://www.regionarkivet.regionsstockholm.se/vara-arkiv/fynd-i-arkivet/farg-och-form> går det i skrivande stund ännu att nå denna digitala utställning.

Tack till alla som bidragit till en fantastisk dag!

/Malena Hofverberg
FSL

AI:s betydelse för arkivens tillgängliggörande

Finns det ett samband mellan arkiv och AI (artificiell intelligens)? Ja, det gör det, och ett mycket viktigt sådant. Jag har just kommit hem från Förenade arab-emiraten, där den senaste internationella arkivkongressen hölls i dess huvudstad Abu Dhabi. Som vanligt återvänder jag med mycket inspiration, och med kunskap, som jag gärna vill omsätta här hemma, i mitt arbete som arkivarie.

Ett av kongressens huvudteman var utvecklingen inom AI och hur denna har kommit att få en allt större påverkan även på arkivens verksamhet. AI:s effekter märker vi av överallt i samhället idag, i alla tänkbara sammanhang. Ibland har dessa effekter (kanske med rätta) tolkats negativt, i försöken att träna upp datorer för att få dem att tänka och agera mera som människor. Men AI medför också mycket positivt i samhällets utveckling. Det går inte att förneka.

För arkivens del handlar det om att dra nytta av AI för att tillgängliggöra mer av arkivens innehåll för fler människor. Mycket av arkiven är idag oåtkomligt för de flesta. Det sedvanliga sättet att förteckna arkiven räcker ofta inte till för att göra dem tillgängliga för allmänheten. Det krävs mer, i form av att det handskrivna materialet a) görs digitalt tillgängligt och b) att det transkriberas (och därmed också görs sökbar). Det är här som AI spelar en överlägsen roll, för nu finns det möjlighet att med datorns hjälp maskinellt transkribera handskrivna text. Det kallas för "Handwritten Text Recognition" (HTR), eller "handskriftsigenkänning".

I Abu Dhabi presenterades bl.a. de framgångar som programmet "Transkribus" har rönt. Det utvecklades i ett EU-projekt för några år sedan, och sedan dess har det spritt sig snabbt runtom i världen. "Transkribus" ägs av ett kooperativ, som

består av mer än 135 aktörer och där svenska Riksarkivet ingår. Totalt används programvaran av mer än 100.000 registrerade användare, och detta antal ökar ständigt.

Själva idén går ut på att en mindre mängd av den samlade textmassan först transkriberas manuellt. Man kallar det för "träningsdata", där en "modell" skapas. Därefter tar programmet vid och tolkar automatiskt det resterande materialet, med en förvånansvärt liten felmarginal. Ju mer träningsdata, desto färre fel. Även om det är lämpligt att granska resultatet innan det publiceras är användningen av "Transkribus" naturligtvis en otroligt tidsbesparande metod.

I många projekt, där programmet har använts, har allmänheten bjudits in att delta, för att skapa den nödvändiga träningsdatan. Detta är givetvis en lysande kombination och ett mycket bra sätt att ta tillvara volontärernas viktiga insatser. Exempel i vår egen närhet, där detta arbetssätt har använts, är Stockholms stadsarkivs arbete med att transkribera 1700-talsmaterial och Riksarkivets projekt att tillgängliggöra Göteborgs polis-kammars rapportböcker från förrförra sekelskiftet.

Men det var faktiskt inte en av landets större arkivinstitu-

tioner, som var först ut med att använda "Transkribus". Istället var det en liten förening, som många säkert inte har hört talas om: Jämtlands läns fornskriftsällskap. Det var denna lilla skara av trogna vårdare av sin hembygds historia, som blev pionjärer och som i sitt arbete att tillgängliggöra jämtländska domböcker från 1600-talet har gjort en sann kulturgärning.

AI öppnar upp för hittills oanade möjligheter att tillgängliggöra våra arkiv. Vi är bara i början av denna resa. För egen del blev arkivkongressens mest omedelbara resultat att vi på Botkyrka kommunarkiv, där jag är kommunarkivarie, har bestämt oss för att använda "Transkribus" i vårt kommande arbete att tillgängliggöra en del av vårt äldsta arkivmaterial. Först ut kommer vi att ta oss an våra sockenstämmoprotokoll, som vi transkriberar i samarbete med Stockholms stadsarkiv. Med detta hoppas vi på att kunna ge forskarsamhället en spännande inblick i kommunens utveckling sedan 1600-talet.

*Martin Ståhl
kommunarkivarie i Botkyrka kommun*

Mer information om Transkribus finns på:
<https://readcoop.eu/transkribus/>

Den senaste internationella arkivkongressen hölls i Abu Dhabi. Eventet lockade mest deltagare från Mellanöstern, men även två svenskar. (Källa: Författaren)

Arkivregister Stockholms Län (ASL) får ny webbadress

Under december byter vi webbadress till ASL.
Du når databasen som tidigare från vår webbsida.

Den nya adressen blir <http://asl.fslarkiv.se/>

FSL:s kultur- och forskningsstipendium 2024

Har du skrivit en artikel om arkiv eller använder du arkiv i din forskning? Då kanske du vill söka FSL:s kultur- och forskningsstipendium.

FSL verkar för att föreningsarkiv vårdas väl, men också görs kända och används. Det kommer an på många engagerade personer i det ideella föreningslivet att samla och ordna arkiv men också om att tillgängliggöra dem. Det kan exempelvis vara i form av en utställning, publikation, nyskapande nätpresentation eller en digitalisering. Vi vill belöna kreativitet och aktivt arbete med arkiven. Stipendiet kan sökas av en medlemsförening, enskild medlem eller annan person som verkar i stipendiets anda och gälla både nyligen genomförda och pågående aktiviteter. Stipendiet på 10 000 kr utgår som en helhet men kan också delas på två mottagare.

Ansökan med projektbeskrivning och finansiering ska vara **FSL tillhanda senast den 31 januari 2024**.

Välkomna med era ansökningar!

Nominera till styrelse och revisorer

Vill ni att föreningarnas historia bevaras och vill verka för att fler föreningars arkiv får en plats i region Stockholm? Nominera ledamöter till styrelsen och revisorer för Föreningsarkiven i Stockholms län.

FSL finns för att ge stöd åt föreningarna i Stockholms län när det gäller arkivfrågor. Ett centralt uppdrag är att öka intresset för att bevara föreningarnas arkiv. Det görs genom att bland annat verka för fler arkivföreningar och hålla utbildningar för medlemmarna.

Valberedningen verkar för att behålla balansen mellan yrkesverksamma arkivarier och föreningsverksamma i styrelsen.

Nominera senast 15 januari 2024, vidtala den ni nominerar och lämna namn, kontaktuppgifter och motivering till varför personen nomineras.

Vänligen skicka era nomineringar till monica.frumerie@gmail.com

2024

Aktuell information och anmälan finns på fslarkiv.se.

JANUARI

15 Kurs: Digitala bilder, kl. 18-20.30, ges digitalt.

MARS

14 FSL:s årsmöte, kl. 16.00

Mer info och anmälan på vår webbsida fslarkiv.se

Inbjudan till FSL:s årsmöte 2024

FSL:s årsmöte hålls den **14 mars 2024 kl. 16.00**. I kommande Ordna & Vårda och på webbsidan lämnas uppgifter om lokal och anmälan. Motioner ska vara styrelsen tillhanda senast **14 februari 2024**. Dagordning och årsmöteshandlingar kommer att publiceras på FSL:s webbsida senast 1 mars 2024.

Varmt välkomna!

FSL:s styrelse

Ordna & Vårda ges ut av Föreningsarkiven i Stockholms län, FSL, med stöd av Region Stockholm, Riksarkivet och Stockholms stad.

Org.nr 802400-1391 **Postadress** c/o Stockholms stadsarkiv, Box 22063, 104 22 Stockholm **Besöksadress** Kungsklippan 6. Tel 08-508 283 42

Hemsida www.fslarkiv.se **E-post** fsl@fslarkiv.se

Ansvarig utgivare Therese Tedeblad

Redaktionen Therese Tedeblad och Malena Hofverberg

Layout Hasse FotoSättare **Tryck** Adegraf AB.

Manusstopp Ordna & Vårda 1 2024 – 31 januari 2024

